

Dávid és Jonathan

A klasszika-filológus Tarján Dávid fiatalon nagy vagyont örökölt. Akadálytalanul építhette egyetemi karrierjét, és disszertációja nemzetközi sikere folytán egy lépésre állt attól, hogy tanszékvezető legyen. Könnyed volt, nagydumás és lehengetlő. Ismerősei közül soha senki nem látta, hogy bármiben hiányt szenvedne, ami nem jelenti azt, hogy nem volt hiányérzete. Nőcsábászatainak áldozatai közül többen is úgy érezték, hogy szenvedélye olyan arányokat ölt, amit nem indokol a pusztán szexuális étvágy. Híre körbeért a városon, a nők előbb-utóbb mindig beleütköztek vetélytársaikba. Megszédítette őket a könnyedség, a monogám erkölcsi elveket félresöpítő erotikus világnézet, amivel ideig-óráig felforrósította a hangulatot és megszüntette a távolságot, ami két embert elválaszt, de amikor beleszerettek, mind megpörkölődtek.

Amint levadászta őket, nem tudott mit kezdeni a nőkkel. Tarján magának úgy magyarázta, hogy csak olyan nők vonzották, akik bár értelmesek voltak, mégsem tudták kielégíteni intellektuálisan, nem tudta elképzelni, hogy minden este hozzájuk térjen haza. Előfordult ugyan az is, hogy kollégákkal feküdt össze, de inkább kivételképpen. Akik szellemi partnerei lehettek volna, azok szinte sosem rendelkeztek olyan vonzerővel, ami a legcsekélyebb gerjedelmet ki tudta volna váltani belőle.

Az elhagyott nők, akikhez néha visszatért, hogy felébressze megalázott reményeiket, és újra romba döntve megtiporja azokat, először bizalmas barát-nőikkel, majd tanácsalanságukban és furdaló kíváncsiságukban végül néha egymással próbálták megfejteni lényének titkát. Beszéltek, hogy sok éve egy amerikai lányt szeretett, el akarta venni feleségül, de a lány csak játszott vele, több férfit szédített vagy tényleg bolond volt, és végül búcsú nélkül tűnt el, ezt bosszulja meg a nőknél azóta is. Senki sem tudta a lány nevét, és többen is kételkedtek a történet hitelében, mert elképzelhetetlennek tartották, hogy Tarján valaha monogám lett volna, másrészt sose beszélt a múltjáról. Egyesek Don Juan-kórnak nevezték állapotát, mások szexfüggőnek titulálták, és akadt, aki mitológiai példákkal igyekezett megnyugtatni magát. Úgy vélték, ő is szenved, mint aki zabál, de sosem tud jóllakni. Keresték a magyarázatot, hogy megvizsgáztathassanak, és szégyenüket ellene fordíthassák. Ha beteg, akkor inkább sajnálni kell, mint megvetni, biztatták magukat, így saját kellemetlenségüket is könnyebben elfelejthették.

Pályáján és a nőknél elért sikerei mellett Tarján maga is érezte, hogy hiányzik az életéből valami, de nem a monogámiára gondolt. Egy ideje unta viszonyai ciklikusan ismétlődő dramaturgiáját, de nem látta a kiutat. Negyvenhez közeledve egyre többször hangoztatta néhány pohár ital után, szűk baráti körben, hogy mindent elérve, anyagi javakra nem törekedve, valami intellektuális kihívás len-

ne csupán az, ami leköthetné energiáit, és változtathatna az életén. Hiányérzetében körvonalazhatatlan cél lebegett előtte, amivel kapcsolatban semmilyen elképzelése nem volt, ezért egyre frusztráltabb lett.

Az a beszélgetés az oxfordi fogadáson a High Streeten, az európai klasszika-filológusok éves konferenciáján, amit a kipát viselő, idősebb brit professzorral folytatott, aki nem fogyasztott az ételekből, csak a neki külön hozatott, lefóliázott kóser tálról, mély benyomást tett rá. Vacsora után, a borvörös tapétájú, mahagóni színű bútorokkal berendezett szivarszalomban az ősz, szakállas Jacobson professzor Ardbeg malátawhiskyt töltögetett. Noé fiait, az apjuk meztelenségéhez eltérően viszonyuló Sém, Hám és Jáfet történetét hozta fel témaként. A zsidó, az arab és a görög kultúrtörténeti hagyomány bibliai-rabbinikus interpretációját és ennek jelentőségét a zsidó gondolkodásban. A görög és a zsidó szellemről kezdett beszélni, és a többistenhívő görögség emberszabású, üzekező isteneivel szemben a zsidó képtilalom forrásairól, az Isten-ábrázolás elutasításának antiikonikus elképzelése mellett az antierotikus gondolkodásról is szót ejtett. Mint mondta, ez hozzájárult, hogy a külsőséges ábrázolás helyett egy bensővé tett istenkép által a közösséggel szembeni szégyen is bensővé, azaz lelkiismeretté váljon és elmélyüljön.

Tarján rádöbbent, hogy műveltségéből egy láncszem vagy talán egy egész láncolat hiányzik. Bibliát értelemszerűen olvastak az egyetemen, de a kommentáriumokról, melyből Jacobson idézett, legfeljebb érintőlegesen hallott. Különösen tetszett neki a dialektika, amivel a professzor a rabbinikus szövegek szókimondását magyarázta. Miközben gyakran az erotika, a testiség, a „rossz ösztön” veszélyeit taglalják, melyek a bálványimádásig vezethetnek, tisztában vannak azzal is, hogy a vágy a teremtett világot tartja fenn, így a zsidóságban a szüzességnek nincs általános kultusza. A virágnyelven beszélő, vallásos asszony példáját idézte a talmudból, aki azt kérdi a rabbitól, mit tegyen, mert férje „fel akarja fordítani az asztalt”, azt kívánja, hogy legyen felül, vagy hátulról szeretné magáévá tenni.

Tarján egészen eddig a beszélgetésig nem foglalkozott különösképpen zsidóságával. Régi pesti értelmiségi családba született, a származás és a vallás kérdései nem foglalkoztatták, ez a beszélgetés azonban mélyen érintette, s egyszerre élő dilemmává tette saját zsidóságát és tudásának hiányosságait. Hirtelen úgy érezte, erre léphet tovább.

Sűrűn e-mailezett Jacobsonnal, aki kiderítette, hogy egy amerikai ortodoxok által alapított zsidó tanház is van Budapesten, méghozzá egy saroknyira Tarján lakásától, a Székely Mihály és a Király utca sarkán lévő elegáns apartmanháztól, ahol egyéni órákat is vehetne. Tarján csak egy másik mozgalomról hallott addig, haszid rabbijaikat a tévéből és a lapokból ismerte. Felvetette, hogy egyikük az egyetem hebraisztika tanszékén is tanít, de Jacobson váratlanul gyors válaszában rosszízű megjegyzéseket tett rájuk. Bár Tarján nem értette a hirtelen indulatot, tudomásul vette, és Jacobson előzékeny közvetítését igénybe véve, felkereste az általa javasolt Király utcai központot, ahol egy egész szintet foglalt el a tanház.

Legnagyobb meglepetésére sima arcú, nála jó tíz évvel idősebb, magyar származású amerikai rabbi fogadta. Vörösesszőke, kék szemű, cserzett arcú, markáns

férfiszépség, akár valami filmsztár. Tarján jóképű volt, tudta is magáról, de a rabbi vonzereje még rá is hatott. Jonathan Eden kezét nyújtott, és Tarján, meglepetésében, először nem is jövelele céljáról beszélt, hanem arról, hogy azt hitte, minden ortodox rabbi szakállas.

Mi modernebb ortodoxok vagyunk, és nekem érzékeny a bőröm, mosolyodott el állán végigsimítva a rabbi, aki maga is szimpatikusnak találta a professzort, kávéval kínálta, és kérdegetni kezdte. Miért jött, miért most érezte elérkezettnek az időt, hogy megismerkedjen a jiddiskájttal, mi érdeklí elsősorban.

Ahogy Tarján beszélt, meglepve észlelte, hogy olyasmikről is szót ejt, amik jövelele konkrét célján kívül esnek. Egzisztenciális kétségeit hozta szóba, amivel szemben az öncélú tudás nem segít. Eddig nemhogy másokkal nem váltott szót erről, de magának se volt képes megfogalmazni, a rabbi előtt azonban megnyílt. Bizalmat érzett iránta. Azt is elárulta, hogy leginkább a zsidó gondolkodás és az erotika viszonya foglalkoztatja.

Nem maga az egyetlen, akit érdekel, mondta Jonathan, akinek imponált, hogy egy egyetemi tanár lesz a tanítványa, majd másra terelte a szót.

Megállapodtak, hogy hetente kétszer egy órát tanulnak. Tarján megkérdezte, mennyibe fognak kerülni az órák, mire a másik értetlenül rázta a fejét.

Engem azért fizetnek, hogy tanítsak. Azzal persze könnyebb a dolgom, aki az erejét a tórára kívánja fordítani, és nem az erotikára, jegyezte meg.

Pedig aki ilyen jóképű, bukott ki Tarjánból, az igazán érthetné, hogy a vonzerejéért milyen hálásak volnának a nők.

Csak utóbb kapott észbe, hogy illetlenül messze merészkedett.

Nana, mondta a rabbi. Nősz vagyok. De ha igazán szépet akarna látni, a lányom az, élcelődött magát is meglepve. Ha komolyan veszi a tanulmányait, egyszer bemutatom magának.

Mindkettejükre mély benyomást tett a beszélgetés. Érezhető volt már az első órán, hogy Tarján valóban érdeklődik, és nem fecsérli az időt. Amikor kiderült, hogy egy sarokra lakik, a rabbi elnevette magát, és a Tóra Nicávim hetiszakaszát idézte.

A parancsolat nem teljesíthetetlen, és nem távoli. Nem az égben van. Nagyon közel van hozzád, a szádon és a szívedben, hogy megtehesd.

Könyvek tucatjait ajánlotta Tarján figyelmébe azokban a hetekben, s ő úgy olvasott, szívta magába a tudást, mint hajdan, az egyetemi években, majd a doktoriján dolgozva. A héberrel is hamar boldogult. Hetente kétszer egy, később másfél órát töltöttek együtt a rabbi irodájában, általában kedden és csütörtökön.

Korábban egyetemi óráin kívül a randevúik strukturálták az idejét, előfordult, hogy Excel-táblázatba rendezte heti találkozóit, nevekkal, helyszínekkel és időpontokkal. Most azonban erősen megritkultak a találkozóit, és a tanulás köre szerveződött az élete. Volt, hogy az Akadémiai Könyvtárba, máskor az egyetem hebraisztika tanszékére ült be, sőt, egyszer-kétszer még a József körútra, a Rabbiképző Intézet könyvtárba is elmerészkedett, bár itt nem mindig jutott hozzá a szükséges könyvekhez.

Néha vonzotta, hogy visszatérjen szeretőihez, de csak egy-egy kalandra futotta idejéből, összességében nem hiányzott korábbi, hektikus életformája. Egyetemi kollégáival meglazultak a kapcsolatai, többen ugratták, néhányan el

is távolodtak tőle. Tarján érezte, hogy figyelme másfelé fordul, és Jonathan közelében olyasfajta otthonosságot tapasztal, amit korábban nem. Kora ősszel kezdték a tanulást, télen előfordult, hogy szokatlan időben, péntek délután is találkoztak. Asszonyok sűrűgtek-forogtak a folyosón és a konyhában, a közelebbi szombatfogadásra készülve. Kíváncsiskodva be-benéztek hozzájuk, pusmogtak, ilyenkor becsukták az ajtót. A rabbi is kedvét lelte a tanulásban, ahol olyan szempontokat is hallott a klasszika-filológustól, melyek tágitották a perspektíváját, és több ponton világossá tették, hogy az ókori rabbik ismerték a görög filozófiát. A tanulás után, levezetésképpen személyes dolgokról beszélgettek. A rabbi is megnyílt, fiatalokáról, a jesivaévek nehézségeiről beszélt. Elmesélte, hogy kétszer nősült. Első, korai házasságából, fiatalon született a lánya, második házasságából Holonban az ikerfiai, és évekkal ezelőtt már szolgált Pesten rabbiként, de szűknek érezte annak idején a hitközségi közeget, és tőle is idegenkedtek.

A rabbi nem hívta, nem kérte, hogy vegyen részt az imán, Tarján maga érdeklődött, hánykor kezdődik. Jonathan akkor invitálta meg a vacsorára is, ahol bemutatta a lányát, Abigailt, aki az amerikai követségen dolgozott. Nem túlzott, valóban rendkívül vonzó volt. Vörös, göndör haja, zöld szeme, élénk arca és ajka íve, melyen mintha mindig mosoly bujkált volna, különlegessé tette, és meglepően hasonlatossá az apjához.

Tarjánra hatott a szépsége, és úgy érezte, a lány is megnyerőnek találja. Ismerte azokat a gesztusokat, mondatokat is, amiket egy vallásos lánnyal szemben használhatott volna az udvarlásra, de néhány bevett fordulat után elszégyellte magát.

Ott álltak vagy száz ember között az imateremben, Tarján felváltva nézett az apára és lányára a függöny mögött. Nem értette, miért érez lehangoltságot. Az imádkozás és a vacsora alatt melankolikus hangulat telepedett rá, annak ellenére, hogy végig társalogtak a kerek asztal körül, amin az egyszerűség kedvéért műanyag tányérokkal terítettek. Idegennek és kívülállónak érezte magát a többnyire fekete öltönyös, fekete kapedlis férfiak és zárt ruhába öltözött nők láttán, de még mindig inkább itt akarta érezni idegenségét, mint másutt, ahol korábban nem érezte idegennek magát. Elérzékenyülve, egyszerre hála és szégyen öntötte el. Legszívesebben megölelte volna Jonathant. A rabbi, aki lánya válla fölött átpillantva látta, hogy Tarján olykor felé fordul, érezte megindultságát, és őt is meglepték saját érzései, amelyeket tanítványa iránt érzett. A tórának, a közösségnek, a családjának élt, nemigen akadtak barátai. Nem engedhette el magát: rabbi volt, apa, a tanház vezetője.

Lennie kell valami másnak is az intellektuális érdeklődéseden túl, amiért jöttél, szegezte Tarjánnak a kérdést a legközelebbi alkalommal, amikor tanultak, és továbbra is lehangoltnak látta. Valamilyen problémának, személyes ügynek, faggatta őt, nem is a legtapintatosabban, mert úgy érezte, akadálya a tanulásnak.

A nők, sóhajtott rövid hallgatás után Tarján. Szívrafló voltam. De mindig elégedetlen. Egy gép, ami önmagában forog.

Mint Sámson. A Talmud azt írja, megvakították, és egy malomban az állatok helyére kötözték. Filiszteus nőket kellett hágnia, hogy olyan erős utódokat nemz-

zen, mint amilyen ő maga. Örölt és őrlődött. Ez a vak ösztön útja, mondta a rabbi, de hiányzott belőle a korábbi határozottság.

Tarján úgy nézett rá, mintha kétségeiből a másik tekintetén át vezetne kiút.

Én se vertem nagydobra annak idején, hogy fiatalon nősültem és elváltam, szólalt meg újra a rabbi, majd elhallgatott. Hosszan nézték egymást. És most?, köszörülte meg a torkát Jonathan. Érzet változást?

Most olyan, mintha beengedtél volna a hidegről a melegre. Ez a szoba lett a világ közepe. Mintha hazataláltam volna.

Meg kell nősülnöd. Az ember nem élhet egyedül.

Tudom, bólintott Dávid. De te soha nem érzel zavart?

Ezúttal a rabbi sóhajtott.

Általában zavart érzek. Azért tartom magam a Tórához.

Tarján Dávid körülmetélésére egy hónap múlva került sor. Mintha el akarta volna vágni magát korábbi életétől. Szabadulni akart mindattól, ami kétségeket ébreszt benne. A zsidó hagyományban, tanulta Jonathantól, minden teremtés elválasztás: a világosságot a sötétségtől, a vizeket egymástól és a szárazföldtől, a nappalt az éjszakától, a nőt a férfitől. A szövetséget sem kötik, hanem vágják. A természettől elválasztva, az isteni szövetségben teremtődik meg a zsidóság, erősítette meg magát a múlttól való félelme közepette. A körülmetélés a vágy visszametszése is, olvasták Maimonidésznél, és Dávid valóban úgy érezte, ez a legszemélyesebb parancsolat, amit teljesít. Jelképes kasztrációt szab ki magára, büntetést addigi életéért. Eszébe jutottak a modern könyvek is, amelyek tudományosan támasztották alá, amit vallási olvasmányai állítottak, és amelyeket az előzőkkel párhuzamosan olvasott. Erich Fromm írása például, ami a zsidóság egészét az ösztönköteléktől való eltávolodásként értelmezte. A körülmetélést, a nősülést („ezért a férfi elhagyja apját és anyját, hogy egy testté legyenek”), az egyiptomi kivonulást. A tanulmány arra is figyelmeztet, hogy van, amikor a nép visszasüllyed a gyermeki létbe, az ösztönvilágba, például amikor Sámuelről királyt követel, hiába figyelmezteti a próféta, hogy az uralkodó sanyargatni fogja őket.

Lábadozása közben folytatták a tanulást, és a rabbi a mikvébe is elkísérte, amikor biztatására ki akarta próbálni. A Kazinczy utcai rituális fürdő férfirészlegében, az apró medence partján Jonathan ledobta a fehér vászontörülközöt, belépett a vízbe, és megmutatta, hogyan kell maga előtt kinyújtott karral, lazán széttárt ujjakkal alámerülni, hogy teste minden pórúsát elérje a víz, és megtisztulhasson. Dávidot gyengeség fogta el, ahogy a vízben lebegett, időtlen végtelenség, és amikor ismét a lábára kellett állnia Jonathannal szemben, akinek a haja és az arca csillogott, szakálláról csöpögött a víz, úgy érezte, nem tartják meg az izmai, és valamiért sírnia kell.

Dávid péntek esténként rendszeres vendéggé vált a rabbi asztalánál. Mindig Jonathan és a lánya mellett ült. A rabbi izraeli felesége tartózkodóan viselkedett vele, és inkább egy asszonyoknak fenntartott, külön asztalnál evett. Néha mintha veszekedett is volna férjével, hogy hétről hétre csak újdonsült barátjára figyel, de Jonathan és Abigail révén Dávid mégis úgy érezte magát, mintha családtag lenne. Egyszer-kétszer kettesben is kávézott a lánnyal, de otthonosabbnak találta, amikor apjával hármasan tartózkodtak.

Meg akart felelni az elvárásoknak, szorosabbra szerette volna fűzni köteléküket. Szívta magába a tudást, de bizonytalanságot érzett, alkalmas-e arra az életre, amit elvárnak tőle, igaz, azt is tudta, hogy Abigail vallásossága a hétköznapiakban nem olyan szigorú, mint a szüleié. Amikor megkérte a lány kezét, leginkább arra vágyott, hogy Jonathan magához ölelje.

A rabbi tekintete elborult.

Nem tartasz elég kösernek?, kérdezte keserűen Dávid.

Hirtelen nem is az rémítette meg, hogy nem kaphatja meg Abigailt. Jonathan tétozása okozott fájdalmat.

Vagy attól félsz, hogy mások nem tartanának annak?

Fogd már be a szád!, fordult el a rabbi. A lányom felnőtt, modern és amerikai. Én nem állok közétek.

Tarján érezte, hogy a rebecen kényszeredetten viselkedik vele, továbbra se nagyon váltottak szót. Abigailtól tudta, anyja részéről milyen ellenállásba ütközött, hogy egy nemrég még vallástalan férfihez ment hozzá.

Neki azonban elég volt, hogy Jonathan elfogadta.

Az esküvő után látszólag minden ugyanúgy folytatódott, mint addig. Egyetemi órái végeztével este a tanházba járt, csak későn ért haza. Próbálta otthon érezni magát új életformájában, igyekezett örömet lelni feleségében, de felnőtt életében először nem vágyott női testre. Abigail járatlanságot mutatott a nemiség terén, bár azért kiderült, hogy nem Tarján volt az első az életében. Vágyott a férjére, szerény tapasztalata birtokában azonban nemigen tudta mihez mérni tartózkodását és a hiányzó szenvedélyt. Abigail a hétköznapiakban nem vitte túlzásba a vallást. A kikóserezett konyhán, a megválogatott élelmiszeren, a szombaton időzítővel kapcsolt lámpákon, főzőlapon és a menstruáció tiltott napjain kívül semmilyen korlát nem állt Tarján előtt, és ezekkel maga is egyetértett. Igazán nem foghatta és nem is fogta erre, hogy nem kívánja feleségét. Bár gyakran hiányolta férje jelenlétét, Abigail tudomásul vette feszített időbeosztását, segítette, ahogy másoktól is segítséget kapott, de a házasság által sem vált kiegyensúlyozottá az élete. Amikor felesége teherbe esett, Tarján új életformájának részeként tudomásul vette, hogy apa lesz, igyekezett közreműködni az előkészületekben, de továbbra is csak akkor érezte otthonosan magát, amikor a tanházban tartózkodott, Jonathan mellett.

Azokban a hetekben, magát is meglepve verseket írt. Utoljára kamaszkorában fordult vele elő ilyesmi. Most sem születtek érettebb darabok, mégsem tudott ellenállni a késztetésnek, hogy túlfűtött érzéseit, zaklatottságát szavakba csatornázza. Mintha a tanult szövegekbe gubancolódott volna bele a vágy, amit régen egyszerűen kiélt, ezúttal azonban egész lényét átható kívánczossá vált, melynek tárgyát pontosan nem is tudta meghatározni. *Aranyművesek házából végy serleget, / gránátalma vörös magvaival töltsd meg / díszítse száját vörös rózsák koronája / helyezd a nap és az árnyék közé / izzása olyan, mint az övé*, akadt el a szövegben. Bár a vers elején Abigailre gondolt, a vers végére Jonathan képe lebegett előtte, és összezavarodott. Tanulmányai során olvastak egy hasonló szöveget, annak sorai kavargtak a fejében, azt variálta, tördelte versformába. Jonathan szavaira, az ő közelségére vágyott.

A legnehezebben az otthon töltött péntek estéket élte meg. Míg a Király utcai

központban, nagy társaságban, Jonathan asztalánál ültek, élénk hangulatban telt az ünnep, de kettesben maradva Abigaillel, elszomorodott. Nehezen viselte azokat a protokolláris alkalmakat is, amikor felesége követségi munkatársait hívta meg vendégségbe.

Akkoriban már nagyobb körben tanultak. Tarján tudása olyan gyorsan gyarapodott, hogy a rabbi bevonta őt haladó tanítványai közé. Legalábbis így élte meg a változást, bár fájóan hiányoztak a régebbi, meghitt órák, amikor kettesben hajoltak egy könyv fölé. Mintha Jonathan is megváltozott volna, mióta hozzáadta a lányát és nagypapa lett. Távolságot tartott, kerülte, hogy kettesben maradjanak. Tarján kétségbeesve kereste a korábbi bizalmas hangulatot, és hiányérzetében frissen megszerzett tudásával próbált kitűnni.

Az egyik este vita támadt egy talmudi szakaszon. Vajon egy kard, kés, tőr, lándzsa, fűrész, kasza, készítése milyen állapotában válhat tisztátalanná, vetette fel a kérdést Jonathan. Amikor készítésük befejeződött. És vajon mikor fejeződik be a készítésük? Jonathan azt állította: amikor kemencében hevítik őket. Tarján a másik álláspontot képviselte: Amikor vízben megtisztítják a szerszámokat. Meglehetősen élesen, szenvedélyesen vitatkoztak, állításaitak idézetekkel támasztva alá. A többiek némán figyelték összecsapásukat.

Amikor végül mestere fölé kerekedett a szöveg értelmezésében, Jonathan előlődni kezdett vele.

A megtért szívvrbló ért a szakmájához.

Tarján mintha mélyütést kapott volna. Nehezen kapott levegőt a rosszízű célzástól, de kipréselte a választ.

A megtért szívvrbló tisztában van azzal, amit mond. A szöveg azt jelenti, amit jelent. Tudom, mit beszélek.

Tudom, hogy tudod. Mestere vagy a szavaknak. De nem az elmélet a fontos, hanem a gyakorlat, csapott az asztalra a rabbi.

A többiek összerezzentek.

Nem elég a csavaros ész, szív is kell a zsidósághoz! Azért, mert professzor vagy a görög filozófiában, nem biztos, hogy a talmud mestere is lehetsz.

Tarján belevörösödött a szégyenbe. Nem értette, Jonathan miért viselkedik így, miért vele olvastatta ezt a szöveget. Csak azért, hogy felhozhassa a múltját? Csak azért, hogy megalázza mások előtt?

A többiek lesütötték a szemüket, az előttük heverő könyvre meredtek.

Tarján kirohant a teremből. Kapkodta a levegőt. Két pohár vizet ivott a folyosón az ásványvizes gépből, és a hideg falnak támaszkodott. Soha nem tapasztalt még ilyen fájdalmat. Akárha követ nyelt volna. Az érzés nem csillapodott az óra végére sem, amikor a többiek szó nélkül mentek el mellette. Visszament a terembe, megállt Jonathannal szemben. Higgadtságot erőltetve magára, nagy önuralommal kérdezte:

Miért csináltad ezt? Miért viselkedsz velem ilyen hidegen?

Jonathan némán pakolta a könyveket és a fénymásolatokat az asztalon.

Tarján felindultan elé tenyerelt.

Nem tanulsz velem. A közeledben sem lehetek! Neked nem hiányoznak a beszélgetéseink?, kérdezte elcsukló hangon, de Jonathan nem szólalt meg.

És milyen alapon szégyenítesz meg a múltammal, amikor ez tilos? Mi jót tetél velem, ha most pont arra emlékeztetsz, amit szeretnék elfelejteni?

A jó, amit tettem, állt fel Jonathan, és kifelé indult, anélkül, hogy a szemébe nézett volna, hogy a Sekhina* szárnyai alá hoztalak. Többet nem tehetek érted. És te se tehetsz semmit.

Azzal otthagya.

Péntek este a tanházban vacsoráztak, de külföldi vendégek miatt nem a rabbi asztalához ültették Abigailt és őt, hanem a kisgyerekesek közé. Attól fogva mindig ott terítették nekik.

Tarján hangulata hétről hétre romlott. Kedvetlenné és étvágytalanná vált, fogyni kezdett. Elhanyagolta tanulmányait, egyetemi óráit rutinból, fáradtan tartotta vagy lemondta, ha nem volt ereje bemenni.

Abigail látta férjén a fokozódó lehangoltságot. Faggatta, mi baja. Tarján először hártotta a beszélgetést, majd a nyaggatásra elmondta, hogy apósával való viszonya megromlott. Fájdalma jellegéről, az addig sosem tapasztalt, emésztő hiányérzetről, amitől ordítani tudott volna, hallgatott.

Beszélek apámmal, mondta felbuzdulva és segítőkészen közelebb lépve Abigail, mintha végre megtalálta volna a kulcsot, ami házasetük békéjéhez vezethet. Nem értette, Dávid miért húzódik ölelése elől, és miért zárkózik el a további beszélgetéstől ezúttal is.

Péntek este, az imádkozás előtt bement apja irodájába. Míg Abigail odabent volt, Tarján nem bírt magával, a gyereket anyósa kezébe nyomta, aki a konyhai munkálatokat felügyelte, és apósa ajtaja előtt hallgatózott.

Abigail emelt hangja szűrődött ki a szobából.

De hát mit követett el? Bocsáss meg neki legalább a fiam... Az unokád kedvéért!

„Hagyd apátlan gyermekeidet. Én majd életben tartom őket!”, hallotta az ajtón át, ahogy Jonathan Jeremiást idézi. Megdermedt a hangjától.

Teljesen magába fordult. Alig szól hozzám! Azt akarod, hogy belebetegedjen? Vagy hogy belepusztuljon?, kérdezte döbbenten Abigail. Tényleg azt akarod?

„Özvegyeid bennem bízzanak”, felelt a rabbi hűvösen Jeremiással.

De hát miért vagy vele ilyen, apa? Abigail hangja elcsuklott. Szeretted őt, nem? A legtehetségesebb tanítványodnak mondtad.

Elég, Abigail! Nem értesz semmit.

Ezeket a szavakat hallva Dávid sírva fakadt.

Jonathan mégis értette őt.

A továbbiakat, ha esett még szó közöttük, nem hallotta. Szájára szorított kezével alig volt ideje berontani a mosdóba. Magára zárta az ajtót. Letérdelt a vécécsészéhez, átölelte a hideg csempét, és hányt. Mintha a semmiből a semmibe nyílt volna a teste, és mintha maga is kizuhant volna az őt kiöklendező világból. Anyja halála óta nem érzett ilyen úrt, de az a veszteség se rázta meg így.

Hetekig alig jött ki dolgozószobájából, alig evett, nem ért a feleségéhez, nem ért a gyerekéhez. Csonttá soványodva látták, akik viszontlátták. Abigail kérése

* A tíz isteni szefira közül a legelső, az emberhez legközelebb eső, más értelmezésben Isten női princípiumú alakmása.

sére ment el végül orvoshoz, aki a laborvizsgálat, gyomortükrözés és biopszia után azonnali besugárzást, kemoterápiát javasolt. Eljárt a kezelésekre, de nem hitt a gyógyulásában, és talán nem is akarta igazán, hogy meggyógyuljon. Három hónap alatt vitte el a gyomorrák és az áttétek. A temetésén Jonathan is ott zokogott.

A rabbi mély gyászba zuhant. Heteken át feküdt a lesötétített szobában, felesége diktált csak bele némi ételt. A tanházban és a zsinagógában megfordult időnként egy pszichiáter, elhívták hozzá. Egyetlen találkozójukat követően a rebecennel konzultált. Az asszony idegesen háritotta el bizalmasan közölt diagnózisát és javaslatait. Amikor rákérdeztek, miért, annyit mondott: Jonathan nem akarná, hogy egy ilyen hobbi-zsidó kezelje, amit nem értettek, mert a pszichiáter komoly embernek és a pesti viszonyokhoz képest vallásos embernek tűnt.

A rabbi nem volt olyan állapotban, hogy érdemi véleményt nyilváníthasson, vagy hogy vezethesse a tanházat. Külföldről érkezett kollégái tanácskoztak: ki tudna rajta segíteni? Végül egy idősebb izraeli rabbit, bizonyos Eliezer Pedatot hívtak el hozzá, aki orvos-terapeutaként is praktizált. Ült vele a lesötétített szobában, és próbálta jobb belátásra bírni, minthogy a gyógyszeres kezelést és a világosságot elutasította.

Csak töredékeket értett abból, amit Jonathan beszélt. Mintha szüntelenül vitatkozott volna valakivel vagy önmagával. Néha józannak tűnt, néha összefüggéstelenek voltak a mondatai. A doktor ahhoz a megoldáshoz folyamodott, hogy bármit mondott, megerősítette.

Egy ponton Jonathan felkönyökölt az ágyban, és rákiabált.

Hagyd már abba! Tanítottak olyasmit, ami engem támaszt alá? Van, ami őt? Mit gondolsz, nem tudom magam is? Dávid egy tucat kérdést tett fel, és én egy tucat választ adtam. De mit segít ez rajtam? Van olyasmi, amivel sem ő nem bírt, sem én!

Tépkedni kezdte magáról a ruháit, úgy kellett lefogni.

Miközben belenyomták a nyugtató injekciót, üvöltött és sírt.

Hagyjatok! Dávid! Hol vagy, Dávid?

Vallási téboly, mondta később a másik szobában doktor Pedat az összegyűlt rabbiknak. Ilyet még nem láttam. Dávid királyt szólongatja.

Az asszonyokat nem engedték a közelébe, az orvos kérdéseire szégyenkezve és néha indulattal felelgető feleségét sem, nehogy a beteg kárt tegyen benne. A rebecen szavaira doktor Pedat hevesen rázta a fejét, mint aki úgy véli, az asszony tévúton jár.

Ahogy az erőszakosan beadott nyugtató injekciók hatásának távoztával magához tért, Jonathan újra kiabálni kezdett. Tört-zúzott, le kellett kötözni. A tanház közössége igyekezett bizalmasan kezelni, hogy a rabbi elméje elhomályosult. Otthon ápolták, nem akart kórházba menni, és nem is szívesen engedték volna ki a lakásból.

Néhány kolléga, tanítvány, a rabbi Izraelből érkezett fiai összegyűltek, és folyamatosan imádkoztak érte. Felesége némán virrasztott a szomszéd szobában. A rabbi mintha nem akart volna megkönnyebbülni. Éjszakánként zokogott, saját testét marta, csak fizikai erővel és az önkívület határán beadott nyugtató injekci-

ókkal tudták dühkitöréseit csillapítani. Amikor társai lefogták, nem állt ellen, csak rázkódott a teste. Nem velük küzdött, hanem önmagával. Pedat doktorral folytatott beszélgetése óta nem szólt senkihez.

Minthogy állapotában hetek múlva sem állt be változás, felesége úgy döntött, hazatelepülnek az izraeli Holonba, ahol társadalombiztosításuk fedezi az elme-gyógyintézeti ellátást.**

** Az elbeszéléshez Rabbi Jochanan és Res Lakis történetének egyes motívumait használtam (Babilóniai Talmud, Baba Mecia 84a).